

Roman Çocuklarının Eğitimlerinin Sürdürülebilirliği Üzerine: Balıkesir İli Örneği

On the Sustainability of Roman Children's Education: Case of Balıkesir

Süheyla Sarıtaş¹, Uğur Çoban²

¹ Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ssaritas@balikesir.edu.tr, ORCID ID,0000-0001-8422-9950

² Balıkesir Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, u.cobanugur@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002- 1960-0829

Makale Atf: Sarıtaş, S. ve Çoban, U. (2022). Roman Çocuklarının Eğitimlerinin Sürdürülebilirliği Üzerine: Balıkesir İli Örneği. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 6(2), 128-142.

DOI: 10.55109/tushad.1188517

Alındı 13.10.2022
Kabul Edildi 10.12.2022
Yayınlandı 31.12.2022

Telif hakkı: © 2021 yazarlar tarafından. Lisans Sahibi Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, Rize, Türkiye.
Bu makale, Creative Commons Attribution (CC BY) lisansının (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) hükmü ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makedir.

Öz

Geçmişleri oldukça eskiye dayanan Romanlar, kendilerine özgü sosyal ve kültürel özellikleri ile tüm dünyada en dikkat çeken azınlıkların başında gelirler. Günümüzde yaşadıkları hemen her toplumda özellikle marjinallikleri ve dışlanmışlıkları ile öne çıkan Romanlar, aynı zamanda eğitim açısından en dezavantajlı konumda olan topluluklardır. Ülkemizin pek çok bölgesinde olduğu gibi, Balıkesir ilinde de Roman çocukların okula devam etmedikleri ve eğitim hayatlarını çok erken yaşta bıraktıkları görülmektedir. Bir başka deyişle, bireyin en temel hak ve ihtiyaçlarından biri olan eğitimin Roman çocukları arasında sürdürülebilir olmadığı ve bunun ciddi bir problem olduğu görülmektedir. Bu çalışmada Balıkesir ili özelinde Roman çocukların eğitimlerini sürdürmemelerinin önündeki sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerin neler olduğunu ve bunların sonuçlarını ortaya koymak amacıyla Balıkesir'de Romanların yoğun olarak yaşadığı mahallelerde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'nın il ve ilçe müdürlüklerine bağlı okulların müdür ve müdür yardımcılarını, rehber öğretmenler ve farklı branşlardan öğretmenler ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler ışığında, Roman çocukların eğitimlerini sürdürmemelerinin nedenleri üzerine bir değerlendirme yapılması ve bu konuda bazı çözüm önerilerinin ortaya konulması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Roman çocuklar, eğitim, sürdürülebilirlik, Balıkesir

Abstract

Roma people whose unique social and cultural characteristics are very distinctive are one of the most minorities in the world. Nowadays with their marginality and exclusion from the society the Roma are considered the most disadvantages community in terms of education in almost every society. As it is true for many regions of our country, it is seen that Roma children do not attend school and leave their education at a very early age in Balıkesir as well. In other words, it is accepted that as one of the most basic rights and needs for every individual, education is not sustainable among the Roma children and this is a serious problem. In other words, education is not sustainable among Roma. In this study, we conducted interviews with the principals and assistant principals of the schools and counselors and teachers from different branches in affiliated to the provincial and district directorates of the Ministry of National Education located in the districts of Balıkesir where the Roma are densely populated. The goal of the research is to reveal what social, economic and cultural factors are behind Roma children that prevent them to continue education in Balıkesir. In the light of these interviews, it is aimed to make an evaluation about why Roma children are not able to continue their education and put forward their education. We also aim to offer some solutions about sustainability of the Roma children in Balıkesir.

Keywords: Roma children, education, sustainability, Balıkesir

¹ İletişim kurulacak yazar: Süheyla Sarıtaş, ssaritas@balikesir.edu.tr

1. Giriş

Dünya üzerindeki kültürel çeşitliliğe örnek olarak gösterilen topluluklardan biri olan Romanlar, bugün dünyanın farklı coğrafyalarında yaşamlarını sürdürmektedirler. Romanların kökenleri konusunda geçmişte farklı görüşler ortaya atılmıştır. 18. yüzyıl sonlarında, Romanların dilleri ile ilgili yapılan araştırmalar Macar araştırmacılarının çalışmaları ile Romanların kökenlerini Kuzey Batı Hindistan'a dayandırmıştır (Kurtuluş, 2012: 19; Ünalı, 2012:615). Türkiye'deki Romanların kökenlerinin ise Bizans döneminde yaşamış "Atsinganoi (Athinganoi)" adı verilen ve büyücülük/falcılıkla anılan; astrolojiyi, kabalistik ritüelleri, Hıristiyan düalizminin değişik bir şeklini ibadet olarak benimseyen günümüzdeki Eskişehir civarındaki bölgede yaşamış Frigyalılardan oluşan bir gruba dayandığı belirtilmektedir (Marsh, 2008a: 5).

Kuzey Hindistan'daki Romanların tarihleri dokuzuncu yüzyıla kadar dayandırılır ve bu yüzyıldan sonra açlık, kuraklık ve savaş gibi nedenlerle bu bölgeden İran'a doğru göç ettikleri belirtilir (Fraser, 1992; Lewy 1999). Bu göçler sırasında küçük bir topluluk Rusya ve Sibirya'ya göç ederken, büyük bir kısmı buradan Anadolu'ya iki kol olarak yayılmıştır. Birinci kol Bizans Dönemi'nde İstanbul'a gelmiş ve buradan başta Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya, Macaristan olmak üzere Avrupa'nın diğer ülkelerine dağılmıştır (Marushiakova ve Popov, 2001). İkinci kol ise Güneydoğu Anadolu, Suriye ve Filistin'i geçerek Mısır üzerinden İspanya'ya geçen ve oradan da Avrupa'ya dağılan gruptur. Romanların dünyadaki dağılımlarına bakıldığında; nüfusa yönelik yapılan tahminlere göre, sayıları yaklaşık olarak 30 ile 40 milyon arasındadır. Avrupa'da Roman nüfusunun merkezi Romanya olup, ülke nüfusunun yaklaşık %10'unu oluşturmaktadırlar. Romanya'dan sonra sırasıyla; Bulgaristan, İspanya, Macaristan, Slovakya, Türkiye, Eski Yugoslavya ve Çek Cumhuriyeti Romanların en fazla nüfusa sahip olduğu ülkelerdir (Kurtuluş, 2012: 18).

Bugün dünyanın birçok bölgesine dağılmış olarak yaşamlarını sürdüren Romanlar, Türkiye'nin hemen her bölgesinde farklı adlarla, yaptıkları mesleklerle, yaşam biçimleri ya da fiziksel özelliklerine göre çeşitli adlandırmalarla tanınırlar. Ülkemizde daha çok Rom ya da Roman olarak adlandırılan Romanların en yoğun olarak yaşadıkları bölgeler Ege ve Marmara'dır. Dilsel özelliklerine göre Roman halkı Domlar, Romlar ve Lomlar olmak üzere üç gruba ayrılırlar (Marsh, 2008b: 18). Bu ayrıma göre Rom'lar daha çok Ege, Marmara, Orta ve Batı Karadeniz bölgelerinde; Dom'lar ise başta Doğu Anadolu olmak üzere Karadeniz ve İç Anadolu'nun bazı şehirlerinde; Lom'lar ise Güney Doğu Anadolu bölgesi başta olmak üzere Akdeniz ve Doğu Anadolu'nun bazı şehirlerinde yaşamaktadırlar. Romanlar, Ege, Marmara ve Karadeniz bölgelerinde Roman olarak adlandırılırlarken; Erzurum, Artvin, Bayburt, Erzincan ve Sivas Çingeneleri için Poşa; Van, Hakkâri, Mardin ve Siirt Çingeneleri için Mıtrıb; İç Anadolu Çingeneleri için Elekçi; Akdeniz Bölgesindeki Çingeneler için Arabacı ya da Manuş; Adana ve Osmaniye yöresindekiler için Cono tabiri kullanılabilen, ayrıca yaptıkları mesleklere göre de Bohçacı, Çiçekçi, Kalaycı, Sepetçi, Ayıcı, Demirci, Trampacı gibi adlar ile de anılabilmekle birlikte Esmer Vatandaş diye de tanımlanmaktadırlar (Kolukırık, 2006; Kolukırık, 2008). Türkiye'deki Roman nüfusunun sayısı kesin olarak bilinmemekle birlikte yaklaşık olarak 2 milyon 750 bin olduğu, tahminlere göre ise en fazla 5 milyon olduğu düşünülmektedir (Ünlü, 2017).

Romanlar tüm dünyada yaşadıkları toplumlarda çoğunlukla dışlanma, önyargı ve ayrımcılığa maruz kalan azınlıklardan biridir. Bu olumsuzluklar ile yaşam standartlarının düşüklüğü onların dezavantajlı konumlarını pekiştirmektedir. Batı alanyazınında da Roman toplumu, etnik ve kültürel azınlık olarak ele alınmakta ve yaşadıkları birçok ülkede, genellikle "marjinal" konumları nedeniyle "dışlanmış" olarak kabul edilmekte ve istihdam, eğitim, sağlık ve konut durumlarına göre genellikle en dezavantajlı durumda olan azınlık grupları arasında yer almaktadırlar (Aşkın, 2011: 2). Bu alanlardan biri olan eğitim, günümüzde her bireyin en temel hak ve ihtiyacı olduğu gibi, Roman bireyler için de en önemli ve öncelikli alanlardan biridir. En geniş anlamıyla bireylerin toplumsal yeteneğinin en elverişli düzeyde kişisel gelişmesinin elde edilmesi için seçilmiş ve deneyimli bir çevreyi içine alan toplumsal süreç (Tezcan, 1981: 4) olarak tanımlanan eğitim, bu bağlamda değerlendirildiğinde bireyin özellikle sosyo-kültürel, ekonomik gelişimini ve yeterliliklerini gerçekleştirmede anahtar rol oynamaktadır. Eğitim aynı zamanda bireylerin toplumsal bütünleşmelerinin sağlanmasında âdeta bir kilitir. Dolayısıyla tüm dünyada yaşadıkları toplumlarda, eğitimden en fazla kopuk azınlıklardan olan Romanlar, eğitim

açısından dezavantajlı konumdadırlar. Bu anlamda Roman olmak, yaşadıkları toplum içerisinde sosyo-kültürel/ekonomik açılardan dezavantajlı konuma düşmelerinde önemli rol oynamaktadır (İlhan ve Fırat, 2017). Toplumda dezavantajlı grup olarak değerlendirilen Romanların insan haklarına erişimlerinde eğitim, tüm haklar içinde insan haklarının öğrenilmesinde en kuvvetli araçtır (Adıgüzel, 2020: 3). Romanlar ile ilgili yapılan araştırmalar, Romanların eğitim süreçlerinde en fazla öne çıkan sorunların daha çok akademik başarısızlık, okula uyum, okuldan kopma ve okula devamsızlık olduğunu ortaya koymaktadır. Tüm bu sorunlar Roman çocukların eğitimlerinin sürdürülebilirliğini engelleyen faktörler olarak da sayılabilir. Bu çalışmada, Roman çocukların eğitimlerinin sürdürülebilir olmaması, Balıkesir ili kapsamında; Milli Eğitim Bakanlığı'nın il ve ilçe müdürlüklerine bağlı okulların müdürleri, müdür yardımcıları, rehber öğretmenleri ile farklı branş öğretmenlerin gözünden incelenmiştir.

2. Kavramsal/Kuramsal Çerçeve

Ülkemizin en bilinen etnik ve kültürel azınlıklarından biri olan Romanlar sıklıkla pek çok disiplinin araştırma konusu olmuştur. Öncelikli olarak bu disiplinler arasında, antropoloji, sosyoloji, sosyal hizmetler, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri gibi alanlar Romanlara farklı perspektiften yaklaşmıştır (Formoso, 2000; Okely, 1983; Williams, 1982; Uştuk, 2019, 2021; Csepeli ve Simon, 2004; Balkız ve Göktepe, 2014; İlhan ve Fırat, 2017; Aşkın, 2011; Çetin, 2017; Yaprak, 2015; Yaşar ve Kaylı, 2021; Yanıkdağ, 2021). Söz konusu çalışmalarda Romanların dezavantajlılıkları, sınıf, kimlik, yoksulluk, istihdam, konut, sosyal dışlanma gibi sorunlar öncelikli olarak ele alınan konular arasında olmuştur.

Romanların eğitim konusu ise özellikle eğitim bilim araştırmacıları tarafından farklı bakış açıları ile sıklıkla ele alınmıştır. Bu araştırmacılar arasında, dezavantajlı bireylerin eğitimi ve Roman vatandaşların eğitimini toplam 15 makale üzerinden inceleyen çalışma, bu konuda bir literatür taraması özelliğini taşır (Çağlayan, 2021). Bir başka çalışmada ise ülkemizdeki Romanların eğitimi, eğitim hakkı kavramı üzerinde durulmuş ve konu sosyal politikalar ve uluslararası düzenlemeler kapsamında incelenmiştir (Adıgüzel, 2020). Roman öğrencilerin okul devamsızlıkları önemli bir sorun olarak ele alındığı, Kırklareli ili özelinde yapılan çalışmada ise öğrencilerin okula etmemelerinin nedenleri üzerinde durulmuş ve bu soruna yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur (Cerit ve Porsuk, 2020).

Roman çocukların eğitim süreçlerinde önemli rol oynayan sosyal dışlanma, sosyal, ekonomik ve politik açılardan toplumla bütünleşmelerini engelleyen bir olgu olarak çocukların eğitim hayatlarına da doğrudan yansımaktadır. Roman çocuklarının eğitim süreçlerinde, okul derslerinde yetersiz kalmaları ve başarısız olmalarında sosyal dışlanma algısının rolünün tartışıldığı çalışmada Roman çocuklarının eğitim sürecinden ve sosyal hayattan dışlanma riskiyle karşı karşıya kaldıkları ve bu durumun başarı trendlerini olumsuz etkilediği, toplumla bütünleşme sorunu yaşadıklarını göstermiştir (Genç, Taylan ve Barış, 2015). Roman çocukların yaşadıkları eğitim problemlerini tespit etmeyi hedef alan bu çalışma da aileler, öğretmenler, idareciler ve öğrencilerin gözünden, mesele dört farklı pencereden irdelenmiştir (Diktaş, A., Deniz, A.Ç., ve Balcıoğlu M. 2016). Bir başka çalışmada ise Roman çocukları arasında okulu bırakma oranının yüksek olduğu, devamsızlığın sıkça görüldüğü ve çocuklar üst sınıflara geçseler dahi okuma yazma oranlarının düşük olduğu belirtilir (Akkan, Deniz ve Ertan, 2011). Romanların okula devamsızlıkları düşük akademik başarı, okula uyum ve okul bırakma gibi sorunları beraberinde getirmekte, Romanlar eğitim sisteminin dışında kalmakta ya da eğitim sürecinde başarısız olmaktadır (Mercan Uzun ve Bütün, 2015). Roman vatandaşlarının eğitim süreçleri ile ilgili yapılan kapsamlı çalışmada ise Türkiye'de yaşayan Roman vatandaşların eğitimde karşılaştıkları sorunların ücretsiz eğitim imkanı olmasına rağmen kırtasiye, ders araç gereçleri, üniforma, ayakkabı ve diğer ihtiyaçlar için gereken maddiyatın temininde yaşanan zorluklar, Roman çocukların okul ortamına, öğretmenlerine ve sınıftaki arkadaşlarına tam olarak adapte olamaması, birtakım önyargılar sebebiyle eğitimde başarı sağlanamaması olarak sıralanmıştır (Marsh, 2008c: 56). Aynı çalışmada, öğretmenlerin Roman öğrencilere yönelik düşük düzeydeki beklentileri, okulların kayıt esnasında bir başka okula yönlendirmesi ve bu süreçte birden fazla başvuru yapmak zorunda kalması dolayısıyla eğitim-öğretim yılına geç başlanması gibi sorunlar da belirtilir (Marsh, 2008c: 92).

Romanların eğitimlerini irdelemede göz ardı edilmeyecek hususlardan biri de ders kitaplarıdır. Bu anlamda ders kitaplarının incelendiği araştırmada ders kitaplarının Roman vatandaşlarına karşı ayrımcı ve önyargılı ifadeler içerdiği ortaya koyulmuştur: İnsan hakları projesi I ve II çerçevesinde, bazı ders kitaplarında ayrımcı ifadelerin yer aldığı yönündeki tespitle önyargıların erken yaşta şekillenmesi bağlamında varlık gösteren temel sorunlardan bir diğeridir (Kaya, 2012: 226).

Yukarıda belirttiğimiz üzere Romanların yaşadıkları toplumda en fazla karşılaştıkları sorunlardan biri de konut sorunudur. Bu sorun aynı zamanda Roman çocuklarının eğitim hayatlarına da yansımaktadır. Bu konuda yapılan araştırmada evleri yıkılan Roman vatandaşların okul kayıtlarında çıkan sorunların eğitime dair yaşanan diğer önemli sorunlardan biri olduğu belirtilir (Özdemir, 2014: 43). Bu konudaki bir başka çalışmada ise Roman vatandaşların eğitim sorunu, belediye çalışanlarının gözünden ele alınmış, Romanların toplumda eğitim düzeyleri arttıkça dezavantajlı grupların eğitimine yönelik olumlu bakış açısı geliştirdikleri ortaya koyulmuştur (Ektiren ve Kaynar, 2017). Samsun ilinde yaşayan ve 2015-2016 eğitim öğretim yılı itibarıyla dördüncü sınıfa devam eden Roman kökenli çocukların okul doyum düzeylerini belirlemeyi amaçlayan nicel çalışma, Roman öğrencilerin okul doyum düzeylerine ilişkin veriler sunması sebebiyle betimsel, okul doyum düzeyi ile algılanan sosyal destek ve umut düzeyleri arasındaki ilişkiye dair veriler sunan, ilişkisel özellik taşıyan bir araştırmadır (Öksüz, Demir ve Öztürk, 2018). Son olarak Sıfır Ayrımcılık Derneği ve Uluslararası Azınlık Hakları Grubu (MRG)'nin ortaklaşa hazırladığı "Görmezlikten Geline Eşitsizlik: Türkiye'de Romanların Barınma ve Eğitim Hakkına Erişimi" adlı rapor, Türkiye'de Roman nüfusunun barınma ve eğitim haklarını kullanmada karşılaştıkları sorunları ortaya koyarak, bu sorunların uluslararası standartlara uygun olarak nasıl çözülmesi gerektiğine dair bir yol haritası çizer (Ünlü, 2017).

3. Yöntem

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma, nitel araştırma (kalitatif) metodolojisinde gerçekleştirilmiş olup durum çalışması özelliği taşımaktadır. Nitel araştırmada araştırmaya konu olan olgular, olaylar, durumlar ve sorunlar doğal ortamlarında holistic bir yaklaşımla detaylıca ele alınır. Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması modeli kullanılmıştır. Durum çalışması, bir duruma ya da olaya ilişkin ortam, bireyler, olaylar gibi etkenler bütüncül bir yaklaşımla araştırılmakta ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ile ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine yoğunlaşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırma, okul müdür, müdür yardımcıları, rehber ve diğer branş öğretmenlerinin Roman çocukların eğitiminleri ile ilgili yaklaşımlarını kendi çalışma deneyimlerini, devam etmekte olan eğitim uygulamalarını ve Roman çocukların geleceğine dair neler düşündüklerinin irdelenmesine yönelik nitel araştırma modelinde gerçekleşen bir çalışmadır.

3.2. Araştırma Yöntemi

Araştırma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma olguların arkasında yer alan nedenleri ve sonuçları ortaya koyan bilimsel bir araştırmadır. Nitel araştırmanın amacı araştırma faaliyetlerinin sonucu gerçekliği olduğu gibi tanımlamak olduğundan niçin sorusundan çok ne ve nasıl sorularına odaklanır; sınırları belirli bir araştırma planına sahip değildir; araştırma sorusunu oluşturan kavramsal temel esneklik; incelenen birey veya grup davranışlarının ya da doğal süreçlerin insanlarca algılanan ve yeniden kurgulanan bir resmi sunulur; bilgiyi oluştururken belirli kurallar, yöntem ve tekniklere dayanır (Kümbetoğlu, 2019).

Romanların yaşadıkları bölgelerde bulunan okulların müdürleri, müdür yardımcıları, rehber ve diğer branş öğretmenlerinin Roman çocuklarla ilgili çalışma deneyimlerine ilişkin yarı yapılandırılmış bir mülakat formu ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacının araştırma problemi ile uyumlu olabilmesi için belirlediği örnekleme, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanması elde edilen verilerin karşılaştırmasını mümkün kılmaktadır (Özdemir, 2011). Araştırmada, katılımcıların öncelikle eğitim durumu, okuldaki görevleri, görev yerleri ve kaç yıldır mesleği yapmakta oldukları bilgilerinin belirlenmesine yönelik kapalı uçlu sorular hazırlanmıştır. Mülakat formunun geri kalan kısmında katılımcılara Roman çocuklar ile ilgili olarak deneyim ve

gözlemleri, onlara yönelik eğitim uygulamaları, çocukların sorunları ve geleceğine dair açık uçlu sorular sorulmuştur.

3.3. Araştırmanın Problemi

Türkiye'nin pek çok bölgesinde olduğu gibi Balıkesir ilinde yaşayan Roman çocukların eğitim hayatlarını çoğunlukla yarıda bıraktıkları, devam edemedikleri görülür. Bu durum bir başka deyişle Romanların eğitimlerinin sürdürülebilir olmadığını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda Balıkesir, Romanların çoğunlukla yaşadığı bir il olmasına rağmen, Romanlar ile ilgili araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Dolayısıyla araştırmanın temel problemini, Romanların sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarının Roman çocukların eğitimlerinin sürdürülebilirliğine yansımakta mıdır? Konuya bu açıdan yaklaşarak Roman çocukların eğitimlerinin önündeki engellerin ortadan kalkması için bazı çözüm önerilerini ortaya koymak gerekmektedir.

3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Balıkesir, İzmir ve Bursa gibi iki büyük şehrin arasında konumlanan ve Türkiye'nin Roman nüfus oranının yoğun olduğu bir ildir. Balıkesir Romanları Türkiye'nin diğer yörelerde yaşayan Romanlar gibi Birinci Dünya Savaşı sonrası Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya ve Romanya'dan göç ederek, Balkanlar üzerinden Balıkesir'e yerleşmişlerdir. Bugün Balıkesir sınırlarındaki Romanlar, yoğun olarak Altıeylül, Susurluk, Edremit, Dursunbey, Bandırma ve Ayvalık ilçelerinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Balıkesir'in merkezinde Dinkçiler, Gümüşçeşme, Gündoğan Mahalleri; Susurluk'ta Sultaniye Mahallesi; Edremit'te Gazicelal, İbrahimce, Hekimzade ve Altınoluk, Dursunbey'de İstasyon Mahallesi gibi bölgelerde ikâmet etmektedirler. Çalışmamızın evrenini Romanların yaşadıkları bu mahallelerde yer alan İl Milli Eğitim müdürlüklerine bağlı okullar oluşturmaktadır. Örneklem ise bu okullarda çalışan ve araştırmaya gönüllü katılan müdür, müdür yardımcıları, rehber ve diğer branşlardan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında toplamda 15 okul ziyaret edilmiş ve 49 öğretmen ile görüşülmüştür. Araştırmada Roman çocuklarını diğer öğretmenlere göre daha fazla tanıma, rehberlik ve danışmanlık etme görevleri nedeniyle, ziyaret edilen her okulda en az 1 rehber öğretmen ile görüşme yapılmasına özellikle dikkat edilmiştir. Öğrenci sayısının azlığı nedeniyle rehber öğretmen bulunmadığından 3 okulda rehber öğretmenler ile görüşme yapılamamıştır. Diğer 12 okulda çoğunlukla 1 rehber öğretmen ile görüşme yapılabilmektedir. Ziyaret edilen okullardan 5'i ilkokul, diğer 10 okul ortaokuldur. Görüşmeler 2022 yılının Mart ve Haziran aylarında gerçekleştirilmiştir.

3.5. Veri Toplanması ve Analizi

Araştırmada yarı yapılandırılmış mülakatlar ses ve/veya görüntü kaydı eşliğinde 30-60 dakika arasında gerçekleşmiş olup, katılımcılardan elde edilen veriler deşifre edilmek suretiyle analiz edilmiştir. Nitel araştırma sonunda elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler belirlenen temalara göre özetlenip yorumlandığından, katılımcıların görüşlerine sıklıkla yer verilmiştir. Bu amaçla çalışmada katılımcıların görüşleri alıntılarla belirtilmiştir. Araştırmaya gönüllü katılım sağlayan öğretmenlerin hepsi öğretmen Ö.1, öğretmen Ö.2 şeklinde sıralı bir şekilde kodlanmıştır.

4. Bulgular

Araştırmaya Balıkesir ili sınırları içerisinde Roman çocukların çoğunlukta olduğu okulların müdür, müdür yardımcılığı ile rehber ve farklı branş öğretmenleri, gönüllü olarak katılım göstermiştir. Araştırmada 20 kadın ve 29 erkek öğretmen ile görüşülmüştür. Bu öğretmenler arasında 14'ü müdür ve müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Görüşme yapılan öğretmenlerin branşları ise çeşitlilik göstermektedir. Bu alanlar şunlardır: sosyal bilgiler, Türkçe, matematik, din kültürü ve ahlak bilgisi, felsefe, bilişim teknolojileri, beden eğitimi ve sınıf öğretmenliğidir. Öğretmenlerin görev süreleri 2 yıl ile 25 yıl arasında değişiklik göstermektedir. Öğretmenlerin 6'sı yüksek lisans eğitimlerini tamamlamıştır.

Bu çalışma kapsamında okullarda görev yapan müdür, müdür yardımcıları ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular beş tema etrafında ele alınmıştır. Belirlenen temalar kapsamında katılımcıların görüşleri alıntılar halinde sunulmuştur.

Tema 1: Öğretmenlerin Roman Çocukların Dezavantajlı Olmaları Konusundaki Görüşleri

Öğretmenler, yapılan görüşmelerde çoğunlukla çocukların dezavantajlı olduklarını belirtmişlerdir. Çocukların dezavantajlı olmalarının nedenlerini ise daha çok kültürlerinden, yaşam tarzlarından ve ailelerinin ekonomik yetersizliklerine dayandırmışlardır.

Dezavantajlılar yaşitlarından daha az imkana sahipler. (Ö.12).

Toplumda yaşam standardını yakalayamamış, dışlanma riski yüksek, erişilebilirliği zayıf olanlar. (Ö.7).

Dezavantajlılar çünkü ekonomik durumu iyi olmayan, parçalanmış aile çocuklarıdır. Toplumun parçalanmış aile çocuklarına yaklaşımları sebebiyle hem roman oldukları hem de tek ebeveynli oldukları için çocuklar, ikincil bir dışlanmaya maruz bırakılarak dezavantajlı olmalarının etkisi arttırılmaktadır. (Ö.19).

Kısmen dezavantajlılar. Bir arada ve aynı etnik gruptan oluşan mahallede yaşamaya zorlandıkları ve değişim etkilerine kapalı oldukları için. (Ö.5).

Toplumda genellikle, genel kültüre uygunsuz olarak görüldükleri, hijyenden uzak olarak adlandırıldıkları, suç işlemeye meyilli olmaları gibi nedenlerden dolayı ikinci sınıf muamelesi görmektedirler. (Ö.2).

Roman çocukları bu kapsamda dezavantajlı olarak değerlendirebiliriz. Yaşayış ve kültür olarak buldukları toplumdaki gözlemlenebilir düzeyde ayrılan, ayrıştırılan Roman kesimi dezavantajlı olarak kabul edilebilir. Diğer yandan sanatsal faaliyetlerle öne çıkmış ve bulunduğu topluma adapte olmuş Romanları bu kapsamda değerlendirmek doğru değildir. (Ö.40).

Çocuklar ailelerinden çok fazla etkileniyorlar. Örneğin suça karışma durumları çok fazla ve onlarda bu durum çok normal. Olmaması anormal olarak görülüyor. (Ö.23).

İşsiz olmaları dezavantajlı olmalarındaki en büyük sebep. (Ö.9).

Mevsimlik işçi olarak çalışıyorlar. Ekonomik olarak iyi değiller. Bu sebeple dezavantajları çeşitlenerek artıyor. (Ö.17).

Öğretmenlerin birçoğu çocukların dezavantajlı olmalarını genel olarak Roman ailelerin hayata bakış açıları ile ilişkilendirmişlerdir. Öğretmenler, Romanların hayat görüşlerinin veya yaşam tarzlarının kültürel aktarımlara ve toplumun genel özelliklerinin yerel kültürü etkilenmesine bağlı olmadığını aksine Romanların birey olarak öznel tutumlarına bağlı olduğunu belirtmişlerdir.

Dezavantajlı grup değiller. Hayata bakış açıları diğer kişilere kıyasla daha rahat olduğu için disiplin ile sorumluluk alma konusunda özenli değiller. (Ö.28).

Dezavantajlı değiller. Kültürleri yerleşik ahlak normlarına uygun değil. (Ö.36).

Aileler çok ama çok rahat. Hiç yarını düşünmüyorlar. Günlük yaşıyorlar. (Ö.13).

Genetik, kültürel aktarımları bize uymuyor. (Ö.10).

Dertlidir hayattan ama hiç gayretleri yoktur. (Ö.28).

Görüşmelerde genel olarak öğretmenler Roman çocukların toplum içinde dezavantajlı olma durumlarını onların yaşam tarzları, hayata bakış açıları, maddi yetersizlikleri ya da yoksullukları ile ilişkilendirerek açıklamaya çalışmışlardır. Bu kapsamda öğretmenlerin çoğu sosyal devlet düzeninde

yer alan önleyici tedbir hizmetlerinin Roman çocukların dezavantajlı durumlarının iyileştirilmesinde yer alması gerektiği konusunda görüş bildirmişlerdir.

Tema 2: Öğretmenlerin 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu Kapsamındaki “Eğitim Tedbiri” Uygulaması İle İlgili Görüşleri

Eğitim Tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; bu şekilde eğitim alması mümkün olmayan çocukların evde eğitim almalarına, özel eğitim almaları gereken çocukların eğitsel ihtiyaçları doğrultusunda ilgili eğitim kurumuna devamına, kendilerine, ailelerine, öğretmenlerine ve okul personeline; uzman personel, araç gereç sağlanmasına yönelik tedbirler ile çocuğun iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamu ya da özel sektöre ait iş yerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbirlerdir. Bu kapsamda ziyaret edilen okulların müdür ve müdür yardımcılara Roman çocuklarına yönelik daha önce Eğitim Tedbiri uygulayıp uygulamadıkları ve bu kapsamda neler yaptıkları, paydaş kurumlarının olup olmadığı sorulmuştur. Roman çocukların fazla olduğu okullarda okul idarecilerinin çoğu Eğitim Tedbiri uyguladıklarını bildirdiler. İdarecilerin görüşleri genel olarak şöyledir:

Eğitim tedbiri sürekli eğitim alamayan çocukların okula kazandırılması veya eğitsel ihtiyaçları doğrultusunda aile, öğretmen, okul personeli yönelik tedbirler ile çocuğun topluma kazandırılacak şekilde bir işe yerleştirilmesine yönelik tedbirlerdir. Okulumuzda Roman çocuk fazla olduğu için uygulamak zorunda olduğumuz durumlar oluyor. Bunlar genelde sosyal yardımlardan faydalanan ve kurumlar tarafından bu yardımlar sebebiyle denetlenen aileler fakat denetimler bu kapsamda yetersiz olarak değerlendirilebilir. (Ö.20).

Eğitim tedbiri uygulamasını kesinlikle okul sınırları dışına taşımak gerekiyor. Roman çocukların ailelerini de sürece dahil ederek Sosyal Hizmetler gibi diğer kurumlardan da destek almak, gerekirse çocuğu psikoterapi için sağlık kuruluşlarına yönlendirmek gerekiyor. Hatta sadece çocuk için değil tüm aile bireyleri için bu kurumlarla iş birliği yapmak gerekiyor fakat kurumlar arası iş birlikleri oldukça yetersiz. (Ö. 33).

Eğitim tedbiri uygulamalarında görev aldım. Parçalanmış ailelerin çocuklarının eğitime devam edebilmeleri kapsamında uygulanan bu tedbir sadece okuldaki öğretmen ve idarecilere bu sorumluluğu yüklemesi sebebiyle öğrenci aileleri ile ortak çalışmalar yürütülmüştür. (Ö.40).

Eğitim tedbiri süreklilik arz eden bir uygulama. Öncelikle tedbir kararı uygulanan öğrencinin okula devamının sağlanması sonrasında diğer eğitim öğretim faaliyetlerine öğrencinin katılımı sağlanır. İlk aşamanın sağlanana kadar yapılan çalışmalar haftalık olarak tekrarlanır. İlgili tedbiri uygulayan mahkemeye de raporlar aylık olarak sunulur. Bu kapsamda okulumuzda eğitim tedbiri uygulanan Roman çocuklar var. (Ö.17).

Yapılan görüşmelerde Eğitim Tedbiri uygulamasında okullar arası farklarının olduğu, bazı okul idarelerinin bu tedbiri Roman çocukları eğitime kazandırmak için bir fırsat olarak gördüğü, bazılarının ise iş yükü olarak değerlendirdikleri ve başarıya ulaşamadığını düşündükleri görülmüştür. Ayrıca paydaş olabilecek diğer kurumsal yapıların çok nadiren sürece dahil edildiği ve tedbir uygulamasında görevli personelin paydaş olabilecek kurumların hizmetleri hakkında kısıtlı bilgiye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tema 3: Öğretmenlerin Romanların Eğitime Yaklaşımları İle İlgili Görüşleri

Bu kapsamda öğretmenlerden çocukların ve ailelerin eğitime bakış açılarının belirlenmesine yönelik sorular sorulmuştur. Bu sorulardan biri Roman çocukların okul bırakmalarının çocuklar ve aileler için sorun teşkil edip etmediğidir. Roman öğrenciler ve veliler ile branş öğretmenlerine göre daha fazla iletişimi bulunan rehber öğretmenler bu konuda oldukça kapsayıcı bilgiler aktardılar. Genel olarak öğretmenlerin hepsi hem çocuklar hem de aileler için bu durumun hiçbir sorun teşkil etmediği, hatta okula devam etmemenin ya da okulu bırakmanın “normal” ya da oldukça olağan bir durum olarak karşılandığını belirttiler:

Romanların okul hayatını erken yaşta bırakmalarının Romanlar açısından bir problem değildir. (Ö.6)

Romanlar eğitime asla önem vermiyorlar. Kısa yoldan ekmek parası kazanma peşindeler. Çünkü karınları doysun onlar için yeterli. (Ö.17).

Onlar için problem olduğunu görmedim. (Ö.23).

Genel anlamda çocuklarını sadece okuma yazma öğrenebilecekleri kadar okula gönderdiklerinden dolayı ilkökul düzeyinde kalmaktadırlar. Çok nadir olmak koşuluyla eğitime devam eden öğrenciler vardır. (Ö.40).

İlkökul eğitimlerine sadece aldıkları ekonomik ve aynı yardım için devam etmekte. Yoksa devam etmezler. (Ö.26).

Eğitimin ne kadar önemli olduğunu bilseler de yaşam şekilleri buna izin vermez. (Ö.11).

Aile ve kültür olarak kendilerine örnek alabilecekleri bir rol model olmadığından dolayı eğitime bakışları sadece hayatlarını devam ettirebilecekleri kadar okuma yazma öğrenmelerini kendilerince yeterli görmekte. (Ö.8).

Okula devam etmek belirli bir yaşın üzerindeki Roman çocuklara göre zaman kaybı olarak karşılanmaktadır. (Ö. 33).

Bu kapsam öğretmenlere Roman çocuklarının eğitimlerinin önündeki engellerin neler olduğu sorulmuştur. Öğretmenler bu soru ile ilgili olarak aşağıdakileri söylemişlerdir:

Erken ve 18 yaş altı evlilikler, kızların okula gönderilmeyişi, erkeklerin meslek anlayışı. (Ö.43).

Okulumuzda eğitime en çok önem vermeyen grup Romanlardır. Kopuk aile ilişkileri, aile bütünlüklerinin olmaması devamsızlıklara neden oluyor. (Ö.22).

Çalışmak zorunda olmaları. Ya kardeş bakmak ya da çalışmak için aileleriyle birlikte mevsimlik işler için göç ediyorlar. (Ö.6).

Hayata bakış açıları Romanların eğitimlerinde en büyük engel. (Ö.21).

Ailelerinin toplumdaki ayrışmaları ve sürekli olarak yarı göçer yaşamaları. Kamu kurumlarının bu duruma müdahale etmeyişi. (Ö.40).

En büyük sıkıntı göçebe olan Roman çocukların eğitime ulaşması. Bununla ilgili teşvik amaçlı bir şeyler yapılabilir. (Ö.8).

Genetik, kültürel aktarımları bize uymuyor. Bu önemli bir sorun. (Ö.25).

Çocuklar ailelerinden çok fazla etkileniyorlar. Örneğin suça karışma durumları çok fazla ve onlarda bu durum çok normal. Olmaması anormal karşılanıyor. (Ö.23).

Mahalle kültüründe yaşamak. Bu bir kısır döngü. Sürekli aynı insanlarla muhataplar, aynı olaylara ve sorunlara maruz kalıyorlar. Bu olaylar ise genellikle suç kaynaklı olaylar oluyor. (Ö.34).

Süreklilik problemleri var. İş ve konut konusunda bir süreklilik yok. (Ö.3)

Özellikle kız çocukları çok erken yaşta evleniyor. Erkekler de öyle aslında. Kız çocukları ortaokulda çeyiz muhabbeti yapıyor. (Ö.9)

Erken yaşta evlilikler. Düşünsenize otuz beş yaşında dede oluyorlar ve "artık çalışmak istemiyoruz" diyorlar. (Ö.17).

Aileler günlük konforlarından uzaklaşmak istemiyorlar. Geç yatma, geç kalkmak, günlük yaşamak. (Ö.12).

Ailede planlama, hedef yok. Ekonomi yapamıyorlar. Çocuklar iyi beslenmiyor. Kahvaltı yapmadan okula geliyorlar mesela. Bu da diğer her şeyin yanında öğrenme sorunlarını ciddi derecede etkiliyor. (Ö.18).

Tema 4: Öğretmenlerin Okulda Roman Çocukların Eğitimlerini İyileştirmeye Yönelik Uyguladığı Çalışmalar

Görüşmelerde öğretmenler görev yaptıkları okullarda Roman çocuklarının eğitimlerinin iyileştirilmesine yönelik bazı çalışmalar yürüttüklerini belirttiler. Bu kapsamda çocukların ailelerine ev ziyaretlerinde bulunmak en yaygın olanıdır. Ancak öğretmenler COVID19 salgını ile birlikte bu ziyaretlerin sekteye uğradığını, sonrasında ise bu uygulamanın eskisi kadar yoğun olarak yapılmadığını bildirdiler. Bunun yanında bazı öğretmenler bireysel çabaları ile yetenekli çocuklara yardım ettiklerini belirtmişlerdir. Örneğin, öğretmenler bu çocukları daha iyi ve uygun okullara gitmeleri için yönlendirdiklerini aktardılar.

Özellikle devamsız ya da devamsızlığı çok olan öğrencilerin devamsızlığının takibi yapılıyor. (Ö.6).

Sürekli devamsız olanları okula kazandırmak için, okulu sevdirmek için aileyle birlikte okula davet ediyoruz. (Ö.30).

Biz okulda daha çok değerler eğitime yönelik çalışıyoruz. Bu açıdan zayıflar. Daha sonra akademik başarıya bakıyoruz. (Ö.5).

Sanatçı özelliği olanları bilinçlendirerek onları güzel sanatlara yönlendiriyoruz. (Ö.17).

Ailelerinin yarı göçer yaşamları sebebiyle eğitimden uzak kalmış öğrencilerin okula devamı ve okula devam eden öğrencilerin farkı kapatmaları konusunda okulumuzdaki destek odalarında gerekli destekleyici tedbirler alınmaktadır ama genellikle başarıya ulaştıkları söylenemez. (Ö.40).

Herhangi bir çalışma yapılmıyor. (Ö.3).

Görüşmelerde öğretmenler Roman çocukların müzik ve dans yeteneklerinin kültürel yaşam biçimi sebebiyle ortaya çıkan yatkınlıklar olmadığını ve hatta onların bu yeteneklere sahip olmalarını sosyal dışlanmanın bir sonucu olarak görmediklerini vurgulamışlardır. Dolayısıyla öğretmenler Roman çocukların belirli sanat veya zanaat ile mesleklere itilmelerine konusuna eleştirel bir yaklaşım sergilerler. Sonuç olarak, öğretmenlerin gözlemleri Roman çocukların müzik ve dansa olan ilgileri sosyal ve kültürel bir aktarımdan ziyade genetik bir aktarım olduğunu yönündedir. Dolayısıyla öğretmenlere göre bu özellikleri nedeniyle Roman aileler ve çocuklar başka alanlarda da kendilerini geliştirebilme fırsatlarının varlığını gözden kaçırmaktadırlar.

Tema 5: Öğretmenlerin Roman Çocukların Eğitimlerinin Sürdürülebilirliği İle İlgili Önerileri

Bu kapsamda öğretmenlere Roman çocukların eğitimlerinin iyileştirilmesi ve sürdürülebilir olması için önerilerin neler olduğu sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

Ailelerin farkındalıklarının artırılması gerekiyor. Eğitimin önemi, okul kültürünün nasıl olacağı, okul kademelerinin tanıtımı gibi çalışmalarla öğrencileri okula kazandırmak biraz daha rahat olacaktır diyebiliriz. (Ö.40).

Roman çocuklar yatılı okullara yönlendirilmeliler. (Ö.11).

Taşınmalı eğitim yapılabilir. Çocuklar başka okullara dağıtılmalılar. Devavatajlı grupların birarada toplanması bir dezavantaj. (Ö.7).

Roman çocukların müziksel farkındalıkları diğer çocuklara kıyasla çok fazla. Bu alanda çalışmalar yapılabilir. (Ö.18).

Okul öncesi eğitim çok önemli. Üç yaşından itibaren eğitime alınmalılar. (Ö.29).

Ailelere düzenli bir iş imkânı ve öğrencilere okudukları sürece burs ve yurt imkânı verilmelidir. (Ö.5).

Roman mahallerinde eğitimin önemi kavratılırsa faydalı olur. (Ö.14).

Roman mahaller kentsel dönüşümle şehre dağıtılırsa faydalı olur. (Ö.10).

Bu çocuklara özel eğitim olmalı. Yatılı okullara gitmeliler. Meslek eğitimi almalılar. Aile ilişkileri azaltılmalı, tamamen kopartılmadan. (Ö.28).

Sanat ve spor eğitimine ve diksiyon eğitimine önem verilmelidir. (Ö.15).

Düzenli gelir sağlayacakları iş fırsatları sunulmalıdır. Buldukları çevre şartları iyileştirilmelidir. Eğitimi destekleyen sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlenmelidir. (Ö.3).

En büyük engel kendi yaşam biçimleri, değişime açık olmamaları ve maddi yetersizlikler. Parçalanmış, sorumluluk almayan ebeveynler, madde bağımlılığı ve erken evlilikler. Bu konuda tüm kamu kurumlarının iş birliği yapması gerekir. Eğitim sadece okulda değil toplumsal olarak da romanlara sağlanmalıdır. (Ö.46).

Roman mahalleri ivedi olarak dağıtılmalı, Romanların diğer halkın arasına karışması gerekir ve birlikte hareket etmelerinin önü kesilmelidir. Bu sayede değişim daha kolay olacaktır. (Ö.17).

Okul başarıları çok düşük. Roman vatandaşlar arasında belirli bir kariyer yapmış insanlarla söyleşiler düzenlenmelidir. Kendilerini değersiz hissetmelerini önlemek adına rehberlik çalışmaları düzenlenmelidir. Veliler eğitim-öğretim sürecine dahil edilmeliler. Aileleri bilinçlendirmek amacıyla seminerler düzenlenmeli. (Ö.13).

Roman çocuklar beğenilme ve takdir edilme duygusuna o kadar çok açlar ki buna yönelik birşeyler yapılmalı. Onlara değerli oldukları hissi verilmeli. (Ö.44).

En büyük problem okula gelmeme, devamsızlık. Okula gelseler herşey düzelecek. Çocuklar da da gelmek istiyor okula istiyor aslında ama ailelerden destek yok. Aileleri eğitime inandırmak gerek önce. (Ö.25).

5. Tartışma

Roman çocuklarının eğitimlerinin sürdürülebilirliğinin okul idarecileri ve öğretmenlerin gözünden değerlendirildiği bu çalışmada görülmüştür ki dünyanın pek çok bölgesinde olduğu gibi Balıkesir’de yaşayan Romanlar dezavantajlı gruplar olarak kabul edilmektedir. Dezavantajlı olmaları yaşayış tarzlarına ve farklı kültürel yapıya sahip olmalarına, ekonomik yetersizliklerine bağlanabilir. Bu durum onların aynı zamanda eğitim ile bağlarının kopuk olmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bugün tüm bireylerin çocuklarına bıraktıkları en önemli miras olarak kabul edilen eğitimin önem ve değerinin Romanlar arasında yeterli farkındalığa sahip olmadığı bu çalışmanın sonuçlarından biri olarak değerlendirilebilir. Bu noktada bireylere temel becerileri aktaran ve onların akademik ve entelektüel yeteneklerini geliştirmelerinde önemli rol oynayan öğretmenlere ve okullara pek çok görev düşmektedir. Bu görevlerin en başında Roman ailelere eğitimin ve okulun önemini kavratmak gelmektedir.

Bu çalışmada Balıkesir’de Roman mahallerinin bulunduğu bölgelerdeki okullarda kayıtlı Roman çocukların en önemli sorunları okuldaki devamsızlık oranlarının yüksek olması, erken yaşta okulu bırakmaları ve okula devam edenlerin de akademik başarılarının çok düşük olmasıdır. Bunlar yukarıda belirttiği üzere Roman ailelerin eğitimin önemini ve faydalarını yeteri kadar bilmediklerinin veya içselleştiremediklerinin göstergesidir.

Romanların eğitimden kopuş sebeplerinin bir başka nedeni de ailelerin ekonomik anlamda yetersizlikleridir. Bu durum beraberinde Roman çocukların çocuk işçi olmaları sorununu da

getirmektedir. Okula devam edemeyen, erken yaşlarda eğitimlerini bırakan çocuklar, çoğu zaman aileleri ile birlikte ya mevsimlik işçi olarak ya da başka bölgelerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

Balıkesir’de yaşayan Roman aileler sadece çocuklarının okul masraflarını karşılamada değil, temel yaşam giderlerini dahi karşılamada oldukça zorlanmaktadır. Roman çocukların daha çok ekonomik sebeplerden dolayı eğitimi bırakmaları, ailelerin ev ekonomisi konusunda farklı bakış açısına sahip olmaları ve işsizlik gibi en sık vurgulanan sorunlardır.

Meslek konusunda ise öğretmenler, Balıkesirli Romanların en çok sevdikleri ve başarı gösterdikleri meslek olan müzisyenliğin okuldaki çocuklar arasında da çok fazla talep gördüğünü belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu araştırma müzisyenliğin Balıkesirli Romanların hem eğitime kazandırılmasında hem de ekonomik olarak iyileştirilmelerinde önemli bir rol oynayacağını göstermiştir. Öğretmenlerin Roman çocukların kendilerini daha çok müzisyenlerle özdeşleştirdiklerini, eğitim hayatlarına devam etmek yerine kısa süre içerisinde ünlü olmak istediklerini belirtmeleri ise çocukların kendilerine örnek alabilecekleri, iyi eğitimli, kariyer sahibi, rol modellerinin olmadığını ortaya koymaktadır.

Balıkesir ili özelinde gerçekleştirilen araştırmada Romanların yoğun olarak yaşadığı mahallelerdeki konutları ve kamusal kullanım alanlarını da gözleme fırsatı olmuştur. Balıkesirli Romanlar şehir merkezinde yaşıyor olsalar dahi yaşadıkları konutların çoğunun özellikle kış mevsimi için yetersiz donanımda olduğu, tuvaletlerin eski köy tarzında olduğu gibi bahçede konumlandığı ve hijyen konusunda bazı sıkıntılarının olduğu görülmüştür. Hatta kimi ailelerin çadır tipi yapılarda ikamet ettikleri ve bunların hanedeki kişi sayısına göre yetersiz özelliklere sahip oldukları gözlemlenmiştir. Park, sokak ve kaldırımlar gibi ortak kamusal mahalle alanlarının ise alana komşu evler tarafından işgal edildiği görülmüştür. Buralarda yaşayan Romanların genellikle hurdacılık ve çöp toplayıcılığı yapmaları nedeniyle bu alanların da hijyen yönünden toplum ve çocuk sağlığına yönelik ciddi sorun ya da riskler oluşturduğu gözlemlenmiştir.

6. Sonuç ve Öneriler

Çalışmada, bugün dünyanın kültürel çeşitliliğine örnek topluluklardan biri olan Roman çocukların eğitimlerinin sürdürülebilirliği Balıkesir ili kapsamında araştırılmış ve bu konuda okul idarecileri ve öğretmenlerin görüşleri incelenmiştir. Gerek literatürde değindiğimiz çalışmalardan gerekse bu çalışmadan elde ettiğimiz bulgular, ülkemizin hemen her bölgesinde olduğu gibi Balıkesir’de yaşayan Roman çocukların eğitimlerinde de benzer sorunların olduğunu ortaya çıkarmıştır. Dezavantajlı olmaları eğitimlerinin sürdürülebilirliğinde hem bir neden hem de bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Ayrıca öğretmenlerin deneyimlerinden ve gözlemlerinden yola çıkarak Roman ailelerin ve çocukların eğitim konusunda yeterli bilinç ve farkındalıklarının olmadığı tespit edilmiştir. Roman ailelerin sosyo-kültürel, ekonomik yapıları ve hayata bakış açıları bu anlamda belirleyici etkenlerdendir. Erken evlilikler, ekonomik yetersizlikler, farklı yaşam tarzları, çocuk işçiliği bu etkenlerden bazılarıdır.

Çalışmamızda okul idarecilerinin ve öğretmenlerin Roman çocukların eğitimlerinin sürdürülebilirliği konusunda çeşitli ve önemli öneriler sunmaları, bu konuda ciddi adımların atılması gerektiğini de ortaya koymaktadır. Bunlar arasında en fazla vurgulanan Roman ailelerin eğitime bakış açılarının değiştirilmesine yönelik önerilerdir. Eğitimde farkındalık çalışmalarının tek taraflı olarak Roman ailelere değil, eğitim ile ilgili tüm kurum ve kuruluşların personellerine de uygulanması gerekmektedir. Nitekim araştırmamızda birçok katılımcının Roman çocuklar ile ilgili beyanlarında “biz” ve “onlar” gibi değerlendirmelerde bulunmaları, dezavantajlılıklar ile ötekileştirme arasındaki bağı içselleştirerek çalışma hayatlarına tam anlamıyla entegre edemedikleri gözlemlenmiştir.

Araştırmamıza katılan öğretmenler, genel olarak Romanların toplumsal dışlanmaları sebebiyle eğitimden uzaklaştıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar özellikle eğitim, sanat, özel gün ve hafta kutlamaları, festivaller gibi toplumun kaynaşmasını sağlayan benzeri etkinliklerin Roman mahallelerinde ya da onların ulaşımının kolay olduğu bölgelerde düzenlenmesini; ailelerin bu etkinliklere davet edilmesini ve böylelikle hem sosyal uyuma katkı sağlanacağını hem de toplumsal entegrasyonun arttıracağı belirtmişlerdir. Bu tür girişimler aynı zamanda Roman çocukların eğitimlerinin sürdürülebilirliğinde olumlu etki yaratacaktır.

Yukarıda belirtildiği üzere Balıkesirli Romanların konut durumları çocukların eğitimlerinin sürdürülebilirliğinde olumsuz etki yaratmaktadır. Çocukların ev içinde kendilerine ait odalarının ya da özel alanlarının olmaması, okula devamsızlıklarında ve akademik başarılarının düşük olmasında önemli bir etkidir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin Romanların yaşadıkları bölgelere sağlamakta oldukları hizmetleri artırmaları ve çeşitlendirmeleri önerilebilir.

Öğretmenlerin önerileri doğrultusunda ilgili kurum ve kuruluşların ve yerel yöneticilerin Roman çocukların eğitimlerinin sürdürülebilirliğine yönelik politikalar üretmeleri son derece önem arz etmektedir. Ayrıca Balıkesir Romanlarının farklı bakış açıları ile tartışılacağı başka bilimsel araştırmalar hem genel literatürün zenginleştirilmesinde hem de ülkemizin diğer bölgelerinde yaşayan Romanların sosyo-ekonomik ve kültürel açılardan iyileştirilmelerinde önemli rol oynayacaktır.

Fon

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde herhangi bir fondan faydalanılmamıştır.

Not

1. Bu çalışmada araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.
2. Araştırma için Etik İzin, XXX Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonu'nun 18.01.2022 tarihli ve 2022/01 sayılı toplantısında alınmıştır.

Kaynakça

- Adıgüzel, S. (2020). Türkiye'de yaşayan Romanların Eğitim Hakkının Avrupa Birliği ve sosyal politika Açısından Değerlendirilmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 11(21), 1-20. 10.09.2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1028626> adresinden erişildi.
- Akkan, B. E., Deniz, M. B., ve Ertan, M. (2011). *Sosyal Dışlanmanın Roman halleri*. 22.08.2022 tarihinde http://www.spf.boun.edu.tr/content_files/Roman_Kitap_TR.pdf sitesinden alınmıştır.
- Aşkın, U. (2011). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Yaşayan Romanların Sosyo-Ekonomik Durumları ve Beklentileri: İzmir İli Örneğinde Bir Alan Araştırması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üni. Sos. Bil. Ens. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ABD. Ankara.
- Balkız, Ö.I ve Göktepe, T. (2014). Romanlar ve Sosyo-Ekonomik Yaşam Koşulları: Aydın İli Örneğinde Bir Alan Araştırması. *Sosyoloji Dergisi*, 30:1-39.
- Cerit, Ç., Porsuk, A.O. (2020). Roman Çocukları ve Okula Devamsızlıkları: Kırklareli'de Bir Okul Örneği. *Uluslararası Akademik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 283-295. <https://doi.org/10.47793/hp.778134>.
- Csepeli, G. ve Simon, D. (2004). Construction of Roma Identity in Eastern and Central Europe: Perception and Self-identification. *Journal of Ethnic and Migration Studies*,30(1): 129-150.
- Çağlayan, E. (2021). Türkiye'deki Dezavantajlı Grupların ve Roman vatandaşların Eğitimi Hakkında Yapılan Çalışmaların Analizi/ İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Haziran, Cilt 2 Sayı 1 (1-15).
- Çetin, B.I. (2017). Kimlikleriyle Romanlar: Türkiye'de Roman Vatandaşlara Yönelik Sosyal İçerme Ulusal Strateji Belgesi ve Birinci Aşama Eylem Planının Değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15, 85-112.
- Diktaş, A., Deniz, A.Ç., ve Balcıoğlu M. (2016). Uşak'ta Yaşayan Romanların Türk Eğitim sistemi İçerisinde Yaşadıkları Problemler. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 1121-1142. 02.08.2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/206402> adresinden erişildi.

- Fraser, A. (1992). *The Gypsies*. Oxford, Blackwell.
- Ektiren, M.T., ve Kaynar, M.N. (2017). Mahalli idarelerin Dezavantajlı Gruplara Eğitim Desteği Verme Sürecindeki Rollerini. *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 51-68. 10.08.2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/743684> adresinden erişildi.
- Formoso, B. (2000). Cigányokésletelepültek. C. Prónai (Ed.), Cigányok Európában: Nyugat Európa Budapest: ÚjMandátum. Paris: L'Harmattan. (Orijinali 1986'da Tsiganes et sédentaires ismiyle yayımlanmıştır).
- Genç Y., Taylan. H. H. ve Barış, İ .(2015). Roman Çocuklarının Eğitim Süreci ve Akademik Başarılarında Sosyal Dışlanma Algısının Rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 33: 79-97.
- İlhan, S. ve Fırat, M. (2017). Bir İnşa Süreci Olarak Çingenelik: Kuramsal Bir Çözümleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 265-276.
- Kaya, N. (2012). Türkiye'nin Eğitim Sisteminde Azınlıklar ve Ayrımcılık: Kavramsal Çerçeve ve Temel Sorunlar, (Der.) Kenan Çayır ve Müge Ayan Ceyhan, *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: 213-229.
- Kolukırkık, S. (2006). Sosyolojik Perspektiften Türk(iye) Çingeneleri: İzmir Çingeneler Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası İnsani Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-24.
- Kolukırkık, S. (2008). Türkiye'de Rom, Dom, Lom Gruplarının Görünümünü. Hacettepe Üniversitesi, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Vol.5:149.
- Kurtuluş, B. (2012). Devletsiz Bir Halk Olarak Çingeneler: Kökenleri, Sorunları, Örgütlenmeleri, (Der.) Levent Ürer, *Roman Olup Çingene Kalmak*, İstanbul: Melek Yayınları: 17-43.
- Kümbetoğlu, B. (2019). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Balam Yayıncılık.
- Marsh, A. (2008a). Türkiye Çingenelerinin Tarihi Hakkında. (Haz.) Ebru Uzpeder, Savelina Danova/Roussinova, Sevgi Özçelik, Sinan Gökçen, (Çev.) Ezgi Taboğlu ve Sezin Öney, *Biz Buradayız!: Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi*, İstanbul: Mart Matbaacılık: 5-18.
- Marsh, A. (2008b). Etnisite ve Kimlik: Çingenelerin Kökeni. (Haz.) Ebru Uzpeder, Savelina Danova/Roussinova, Sevgi Özçelik, Sinan Gökçen, (Çev.) Ezgi Taboğlu ve Sezin Öney, *Biz Buradayız!: Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi*, İstanbul: Mart Matbaacılık: 19-27.
- Marsh, A. (2008c). Eşitsiz Vatandaşlık: Türkiye Çingenelerinin Karşılaştığı Hak İhlalleri. (Haz.) Ebru Uzpeder, Savelina Danova/Roussinova, Sevgi Özçelik, Sinan Gökçen, (Çev.) Ezgi Taboğlu ve Sezin Öney, *Biz Buradayız!: Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi*, İstanbul: Mart Matbaacılık: 53-107.
- Marushiakova, E ve Popov, V. (2001). *Gypsies in the Ottoman Empire*. Hatfield: University of Hertfordshire Press.
- Mercan Uzun, E., Bütün, E. (2015). Roman Çocukların Okula Devamsızlık Nedenleri ve Bu Durumun Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, Vol 1, No.2. 315-328.
- Okely, J. (1983). *The Traveller-Gypsies*. Cambridge University.

- Öksüz, Y., Demir, E.G., ve Öztürk M. (2018). Roman Çocukların Okul Doyumu Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Samsun ili Örneği). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 256-268.
- Özdemir, M. (2011). *Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 323-343.
- Özdemir, A. (2014). Romanlarda Çalışan Yoksulluğu: Sakarya Gazipaşa Mahallesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Şimşek, S. ve Ukuş, K. (2020). Türkiye’de Romanların Yaşadıkları Problemlere Romanlar, Yerel İdareciler ve Yöneticiler Perspektifinden Bir Bakış. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3: 164-185.
- Tezcan, M. (1981). *Eğitim Sosyolojisine Giriş*. Gül Yay. Ankara.
- Uştuk, O. (2019). *Emek Pazarı ve Kimliklenme İlişkisi: İzmir Urla Sıra mahallesi Romanları Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara.
- Uştuk, O. (2021). Roman Kimliğinin Çatışmalı İnşası: “Fotokopi Romanlık” Karşısında Otantik Romanlık. *Folklor ve Edebiyat*, 27 (1): 151-166.
- Uzpeder, E., Donava/Roussinova, S., Özçelik, S.ve Gökçen, S. (2008). *Biz buradayız Türkiye’de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi*. Edirne Roman Derneği Yay, Mart Matbaacılık İstanbul.
- Ünaldı, H. (2012). Türkiye’de Yaşayan Kültürel Bir Farklılık: Çingeneler. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1): 615-626.
- Ünlü D. E. (2017). *Türkiye’deki Roman Çocuklar Okula gitmiyor*. Erişim adresi: 22.09.2022 tarihinde <https://www.dunya.com/surdurulebilir-dunya/turkiyedeki-roman-cocuklar-okula-gitmiyor-haberi-369245- adresinden erişildi>.
- Yanıkdağ, T. (2021). Türkiye’de Romanlar ve Alt Kimlik Grupları: Etnodilsel Farklılıkların Kimliğe Yansımaları. *Trakya Üniversitesi Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt, 2: Sayı 1: 57-76.
- Yaprak, M. (2015). *Etiketleme Kuramı Çerçevesinde Çingene Etnisitesinde Kirlilik ve Sosyal Dışlanmışlık Algısı (İzmir Tepecik Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Mardin.
- Yaşar, E. ve Kaylı, D. Ş. (2021). Roman Kültüründe Evlilik Olgusu Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Sosyoloji Dergisi*, Sayı 42-42: 25-51.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Williams, P. (1982). The Invisibility of the Kalderash Rom: Some Aspects of the Economic Activity and Settlement pattern of the Kalderash Rom of the Paris Suburbs. *Urban Anthropology*, 11 (3–4): 315–46.

Yazar Biyografileri

Süheyla Sarıtaş, Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Kurumlar Sosyoloji Ana Bilim Dalı’nda öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Sosyal ve Kültürel

Antropoloji, Halkbilimi, Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi ve Kültürel Miras konularında çalışmalar yapmaktadır.

Uğur oban, Balıkesir Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nde sosyolog olarak çalışmaktadır. 2020 yılında Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Sosyal hizmetler, dezavantajlı gruplar ve kır sosyolojisi gibi konularda çalışmalar yapmaktadır.